

פרוטוקול מס' 59

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', ט"ו בשבט תשל"א - 10.2.1971, בשעה 8.45.

ג כ ה ו :

חברי הוועדה:
א. כץ - היו"ד
נ. אליעד
מ. בן-פורת
ח. גרוסמן
ז. הרמן
ש. לויין
מ. צ. נריה
ד. קורן
ב. צ. קשת

מנומנים:
מר שוחט - סמנכ"ל משרד החינוך והתרבות

מר י. מיוחס - המחלקה לנוער, משרד החינוך והתרבות

מר א. ישראלי - משרד החינוך והתרבות
מר גלבוע - משרד החינוך והתרבות

מר י. גריש - נציג מרכז השלטון המקומי

מר סירקיס - משרד הפנים

מר מ. לוי
גב' סגל - נציגת סטוד החינוך
מר י. גיל - המשלים בארגון הפקידים
מר ג. שרייבר

מזכירת הוועדה: ד. פלד

רשמה: מ. כהן

סדר-היום:
המשך הדיון בשאלת מעמדם של עובדי החינוך המשלים
(בעקבות הצעה לסדר היום של חבר-הכנסת מ. בן-פורת).

שאלתרת.

759

(160271)

היו"ר א. כץ:

אני פותח את הישיבה.

אני רוצה להסב את תשומת לב חברי הועדה למכתב שקיבלנו בנושא "אי-הקפדה על ביצוע נאות של תקנות הרישום ללימוד חובה". אני מניח שענין זה יחזור ויידון בפורום זה. כמו כן קיבלנו את התזכיר שנציגי עובדי החינוך המשלים נתבקשו להגיש לנו.

בישיבה הקודמת נעדרו נציגי מרכז השלטון המקומי, שהוא המעסיק הגדול ביותר של עובדי החינוך המשלים, הן מבחינת העסקת העובדים, הן מבחינת האחריות התקציבית. 80% מהתקציב מכוסים על-ידי מרכז השלטון המקומי.

למעשה, אם אפשר לתרגם ולפרש את תביעות ארגון עובדי החינוך המשלים, הרי כתוצאה מההסכם האחרון עם ארגוני המורים, במידה רבה - אולי מוחלטת - עשויה להיפתר בעיית השכר, אם כי נשאר לא מעט נקודות שמתקדות בנושא התקבון, תנאי עבודה. זה שייך יותר לתחום הפרופסיונלי במובן הרחב של המלה, הכרת הנושא הזה כפרופסיה על-ידי האחראים. אני מניח שלחלק מהנקודות התקבוניות יש גם השלכות כספיות-תקציביות; לחלק אחר יש ודאי השלכות פרופסיונליות, לאו דוקא תקציביות.

אבקש את מר גדיש, היו"ר ועדת החינוך של מרכז השלטון המקומי, הפייצג כאן את המרכז, להביא את עמדת המרכז. השאלה המרכזית היא מדוע לא הושלמה עבודת עיבוד וסיכום התקבון. מתברר שהיא לא הושלמה משום שפרקו השלטון המקומי הפסיק באמצע את השתתפותו ופעילותו בנושא זה.

מר י. גדיש: אם כי הנושא שהועדה דנה בו הוא מעמדם של עובדי החינוך המשלים, השאלה היא מה מעמדו ותכניו של החינוך המשלים, מה היו מעמדו ותכניו מאז קום המדינה ועד היום, כיצד הוא התפתח.

בהתחלה, נוסף לחינוך הפורמלי, היו בבתי-הספר היסודיים בעיקר חוגים לאפנוניות: חוג לחליל, חוג לריקודים עם, ועוד חוגים אחדים. היתה מסגרת מצומצמת של מתן שעורי עזר לילדים חלשים.

לאחר מכן התפתח בית-התלמיד, שכלל בתוכו את החוגים ואת שעורי העזר, וכן תכנים נוספים.

מאוחר יותר ראו שבית-התלמיד אינו יכול לענות על כל מה שהילד זקוק לו בחינוך הלא-פורמלי, והוצע להקים בתי-נוער. אז קמה רשת מסועפת של בתי-נוער, כמעט בכל מקום ומקום בארץ.

בתאריך יותר מאוחר נוכחו שלפי הקונצפציה החדשה בית-הנוער אינו מספיק, והוצע להקים מרכזים קהילתיים, שבהם יימצא הכל: חוגים לילדים קטנים, שעורי עזר, קשישים - בבוקר, נוער אחרי צבא - אחר-הצהרים. חשבו שהמרכזים הקהילתיים יענו על כל הצרכים. אבל שכחו לבדוק אם המסגרות הקודמות צריכות עדיין להתקיים או לא. וכך יצא שהיום יש בתי-תלמיד, בתי-נוער ומרכזים קהילתיים.

אני חושב שזאת הבעיה המרכזית. לדעתי יש צורך שהשלטון המרכזי, כלומר משרד החינוך, ומרכז השלטון המרכזי, ישבו ויסיכמו איזה מסגרות קודמות פירות, אם במקום מסויים יש כבר מסגרת יותר חדישה, ועל-ידי זה נחסוך גם כוח אדם וגם תקציבים. אם תתכנס ועדה כזאת, היא תצטרך גם לסכם מה הגודל של מרכז קהילתי, מה גודל האוכלוסיה שהוא צריך לשרת, ומה צריך להיות תוכנו.

למשל, בירושלים יש היום שבעה מרכזים קהילתיים. נשאלת השאלה האם יש מקום ל-17 בתי-נוער. ואם יש מקום ל-17 בתי-נוער - האם יש מקום ל-50 בתי-תלמיד. אם יתברר שיש מקום לכל מסגרת, שכן לכל מסגרת יש תוכן משלה וגיליים משלה - טוב. אם יתברר שאין מקום - נצמצם.

קיימת בעיה נוספת. לצערי לא הוגדרו במדוייק תחומי הסמכויות והעומס הכספי בנושאי החינוך בין משרד החינוך והתרבות לבין העיריות, במשך עשרים ושנים שנה. בלשון פאופקת הייתי אומר שהפשא ופתן בין כל רשות מקומית-לבין כל יחידה במשרד החינוך והתרבות בשטחים

לא פוגדרים כאלה, אינו פוסיף כבוד לאף אחד מן הצדדים. יש התמקחות בין היחידות של משרד החינוך לבין הרשות המקומית על החינוך המשלים. אין קריטריונים ברורים מה נותן משרד החינוך ומה נותנת הרשות המקומית, מי נושא בתקציב של החינוך המשלים בנושאים מסויימים, או באחוזים מן התקציב. זה נתון למשא ומתן אינדיבידואלי כמעט בין כל רשות מקומית לבין עובדים במשרד החינוך.

מדוע לא הצלחנו להשתית את מערכת היחסים בין השלטון המקומי לבין משרד החינוך על בסיס איתן? כי בכל מקום שמנסים לעשות זאת, באים אנשי משרד החינוך ואומרים: היות והתקציבים המיועדים לחינוך, של הרשויות המקומיות, הולכים וקטנים משנה לשנה - אז אנחנו בחזקת בעלי המאה, ולכן אנחנו גם בעלי הדעה. אם כך המצב, אין יותר ערך לשלטון המקומי בנושאי החינוך במדינה. כשאנשי השלטון המקומי שומעים זאת, הם קצת נבהלים ואומרים: מה תעשה הרשות המקומית אם יקחו ממנה את נושא החינוך? אז נכבעים ולא מסדירים החלטית את מערכת היחסים בין השלטון המקומי למרכזי.

קיימת עכשיו ועדה בין-משרדית שמתפקדה לקבוע את תחומי הסמכויות בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי בנושא החינוך, והחלוקה התקציבית בין שתי רשויות אלה. אנשי מרכז השלטון המקומי באו ואמרו: אם דנים בוועדה זו על מערכת היחסים בין השלטון המרכזי למקומי, הדעת נותנת שהוועדה תהיה כמעט פרישטית, זאת אומרת שיישבו בה נציגים של המשרדים הממשלתיים הנוגעים בדבר ונציגי השלטון המקומי. התשובה היתה שזאת ועדה ממשלתית, ויושב בה רק נציג אחד של מרכז השלטון המקומי. מכאן אפשר להבין מה עמדת השלטון המרכזי בנושאי החינוך ומה היחסים השוררים בין שני הגופים. אני גורס אחרת. אם אחרי 22 שנה הגיעו למסקנה שצריך להקים ועדה שתבדוק בעיה זו וכן את בעיית חלוקת התקציב - ההגיון שלי אומר שבוועדה זו צריכים להיות מיוצגים שני הצדדים.

אשר לחינוך המשלים ברשויות המקומיות - כבר אמרתי איך הוא התפתח. לרשויות המקומיות אין תקציבים לקיים שירותים אלה. ידוע כיצד נאבקה כל רשות מקומית לאיזון תקציבה. ידוע גם מי נופל קרבן לקיצוצים. איך זה מסתדר במציאות? בעיריית ירושלים, למשל, יש כ-3,500 עובדים. יש הרבה מאד עובדים שעובדים על תקציב של פעולות. זאת אומרת הם אינם בתקן, זו גם אינה עבודה זמנית, אף לא ארעית. נניח שבתקציב העירייה יש 2 מיליון לירות לחינוך משלים. מרבית האנשים שעובדים בשטח זה אינם עובדי תקן, אלא הם מופיעים על תקציב פעולות. ידוע שכל תקציב של כל רשות מקומית עד היום הזה חייב להיות מאושר על-ידי משרד הפנים. נניח שעיריית ירושלים מגישה תקציב של 92 מיליון לירות, ומשרד הפנים מחליט לאשר רק 85 מיליון לירות. הוא מוחק, פעמים בהתייעצות עם הרשות המקומית, לרוב בלי התייעצות, ומגיע ל-85 מיליון לירות. משרד הפנים דואג שהגרעון לא יעלה, ואם כבר נגזר שיהיה גרעון - שיהיה קטן. משרד הפנים מבין שאם ימחקו מסעף העובדים, אין ערך למחיקה. אז מוחקים פעולות. אם לעיריית ירושלים למשל יש 2 מיליון לירות לפעולות בחינוך המשלים - מוחקים מיליון או חצי מיליון. אם כך, יש לצמצם את מספר העובדים. לדוגמה: לעיריית ירושלים היה סכום של 440 אלף לירות לשנה לחינוך משלים, כלומר למעלה מ-50 אלף שעות בשנה. גזבר העירייה אומר: הסכום הזה קבוע, אז במקום כך וכך שעות בשנה, תעבוד פחות שעות בשנה.

הדבר משפיע על אנשים שעובדים בחינוך המשלים. קודם כל, חלק מהאנשים אינם עובדים במשרות מלאות, ואז ההיצמדות שלהם לתפקיד היא רופפת. שנית, כיון שאנשים אלה אינם מקבלים את משכורתם לפי מה שהם חושבים שמגיע להם - ואינני נכנס לויכוח אם כל הדרישות צודקות או לא - אז הם מחפשים להם עבודות נוספות. זאת אומרת שהנושא של חינוך משלים, גם בבתי-התלמיד ובבתי-הנוער, אינו נישא על כתפיים של אנשים שרואים בזה עבודה קבועה. יש תחלופה גדולה מאד. נוסף לכך, ידוע שכל אדם מחפש לו עבודה שתתלם לו מבחינת ההכנסה. מאחר והמשכורות של עובדי החינוך המשלים הן נמוכות מאד - אנשים בורחים.

ובכן לדעתי החינוך המשלים ברשויות המקומיות מעורער עד היסוד. עלינו להחליט: אם החינוך המשלים חיוני לנו, יש לדאוג לכך שהוא יהיה חלק של החינוך במדינה. כמו שהצלחנו לפתור את בעיית המזכירים והשרתים בבתי-הספר, נחתור לכך שגם לגבי החינוך המשלים נגיע לאותו מצב. אם לא, החינוך המשלים יתערער משנה לשנה. הרשות המקומית לבדה לא תוכל לשאת את המשא הזה.

לדעתי החינוך המשלים הוא דבר חשוב ביותר. אם כן, חייבים משרד החינוך והתרבות, משרד הפנים ומרכז השלטון המקומי לשבת על המדוכה ולהסדיר את הנושא הזה, אם לא במעגל של מערכת היחסים כולה - יש להסדיר לפחות קטע זה.

מ. בן-פורת:
מבחינה כללית מר גדיש הציג יפה מאד את הנושא, גם כראש עיר לשעבר, וגם כמי שעוסק עתה בעניני חינוך. נשאלת השאלה מדוע מרכז השלטון המקומי לא התייחס לעבודתה של הועדה שקבעה את התקנון, ואם הוא כן התייחס - הדבר לא בא לידי ביטוי. מרכז השלטון המקומי נטש את הועדה כבר בתחילת עבודתה, לאחר מכן לא הביע את דעתו, לא אמר את מה ששמענו עכשיו.

אני רוצה לשאול מה עמדתו של מרכז השלטון המקומי על עבודת הועדה? יש לקחת בחשבון שהוא כאילו מוסד אובייקטיבי, מה דעתו על התקנון, על התנאים שדובר בהם? מה דעתם של ראשי רשויות מקומיות לגבי החינוך המשלים, ומה צריך לעשות באופן קונקרטי לגבי התנאים, העובדים וכו'.

ז. הרמן:
(א) מי יושב בוועדה הבין-משרדית? איזה משרדים מיוצגים בה?

(ב) שמענו שלעיריית ירושלים יש סכום של 440 אלף לירות לשנה לחינוך המשלים. מאין זה בא? האם זה בא ממשרד הפנים?

(ג) יש גורם שלישי שהוא מאד פעיל בשטח החינוך המשלים, ושכלל אינו מופיע בכל המסגרות האלו. המדובר בכל הארגונים הוולונטריים, שהם בעצם היו החלוצים בשטח זה ותורמים לא מעט.

ש. לוי:
אני רוצה לשאול את מר גדיש כנציג מרכז השלטון המקומי: האם לדעתך מרכז השלטון המקומי היה מסכים שייקבע הסדר שלפיו החינוך המשלים יהיה באחריותו השלמה והמלאה של מרכז השלטון המקומי. הרי את שאלת המימון אפשר לפתור בדרכים שונות. אפשר לומר למרכז השלטון המקומי: אנחנו משחררים אותך מכל אחריות לחטיבות הביניים, או החינוך העל-יסודי, ולעומת זאת אנחנו מבקשים שהוא יקח על עצמו את מלוא האחריות לחינוך המשלים. אפשרית גם קונצפציה כזאת. איך היה מתייחס מרכז השלטון המקומי אילו הייתה באה הצעה כזאת?

ב.צ. קשת:
אני רוצה לשאול שאלה הפוכה: איך היה מתייחס מרכז השלטון המקומי להצעה שהאחריות על החינוך המשלים, בעיקר התקציבית, תהיה כולה על רשות מרכזית, במקרה זה משרד החינוך. לדעתי אין מקום לחשש שלרשויות המקומיות לא יהיה מה לעשות אם יוציאו מהן את נושא החינוך. לשלטון המקומי יש תפקידים רבים, גם אם החינוך ימצא בידו השלטון המרכזי.

היו"ר א. כץ:
האם לדעתך יש כפילות או חפיפה בין מסגרות שונות ששייכות לחינוך המשלים, ואם כן - באיזה?

על סמך נסיוןך והנסיון המצטבר בוועדת החינוך של מרכז השלטון המקומי - האם לדעתך ניתן מבחינה פיזית להביא למצב שבו הרוב המכריע של עובדי השירות הזה יהיה עובדים במשרה מלאה, או שהעובדה שהחינוך הזה מוגבל למסגרת זמן קטועה מלכתחילה גם קוטעת את היקף המשרה. אם כן המעורבות של העוסקים בנושא זה גדלה בשנים האחרונות, אני מבין שעדיין יש מקום לתיקון בנושא זה.

האם אתם עורכים איזה מעקב לגבי התכנים של המסגרות השונות של החינוך המשלים בכל הארץ? האם יש לכם איזה סקר, מחקר או נתונים, או שעדיין לא הגעתם לשלב הזה?

ב.צ. קשת:
מר גדיש סיפר לנו מה היו שלבי התפתחותו של החינוך המשלים. האם בין כל הרשויות המקומיות הרבות לא הייתה רשות אחת שניסתה לבטל את הדרג הראשון כאשר הקימה את הדרג האחרון של החינוך המשלים? אם היו כאלה, מה היו התוצאות - חיוביות או שליליות?

מר י. גדיש:

לשאלה מדוע מרכז השלטון המקומי נסוג מלשתף פעולה עם ועדת התקנון, ואם כבר יש תקנון - מדוע אין מבצעים אותו: אני רוצה לומר שאני נושא באחריות לכל מה שנעשה במרכז השלטון בנושאי החינוך, גם בתקופה שלא שימשת בתפקידי כיושב-ראש ועדת החינוך. אני משמש כיושב-ראש ועדת החינוך לא יותר מחודשיים. אבל אני חושב שמרכז השלטון המקומי עשה בתבונה רבה שנסוג מכך. כי כבר בראשית עבודת הוועדה הוא ראה שהוועדה הזאת תחליט החלטות שאין בכוחו של מרכז השלטון המקומי או כל רשות מקומית בכל מקום לבצען, כי בנושא של חינוך משלים לא הוסדרה מערכת היחסים בין משרד החינוך לרשויות המקומיות.

בוועדה הבין-משרדית שצריכה לקבוע את תחומי הסמכויות, האחריות והעומס התקציבי בין משרד החינוך והתרבות לבין מרכז השלטון המקומי יושבים: משרד החינוך, משרד הפנים, משרד האוצר, ויש נציג אחד של מרכז השלטון המקומי.

התקציב למימון פעולות החינוך המשלים, בנוסף להקצבה שמקבלת העירייה ממשרד החינוך, בא מהתקציב הכללי של העירייה. ברור שלארגוני נשים ולארגוני ציבוריים אחרים במדינה יש חלק גדול בכל המסגרות של החינוך המשלים, בעבר יותר, בהווה קצת פחות. אילמלא ארגונים אלה המצב היה הרבה יותר חמור. המסגרות של החינוך המשלים התפתחו, גדלו, ויחד עם זאת האפשרויות של הגופים הציבוריים לא גדלו, כלומר ערכם הכמותי מבחינה תקציבית הצטמצם במידה מסויימת, אבל לדעתי השפעתם של ארגונים אלה על החינוך המשלים לא הצטמצמה.

נשאלתי האם היינו מסכימים, לאחר שייקבע הסכם על תקציב, שהחינוך המשלים יהיה באחריותו של השלטון המקומי. לדעתי יש להבדיל בין מי שנותן את הכסף ובין מה שאחראי לתחומים מסויימים בנושאי החינוך. אני חושב שאין קשר בין שני הדברים, אחרים חושבים שיש קשר. תלוי מה תחליט הוועדה הבין-משרדית. השלטון המרכזי אינו יכול לבצע פעולות בכל מקום ומקום. אם יחליטו כך, לדעתי זאת תהיה החלטה לא טובה. יש להפריד: השלטון המרכזי מנחה, הוא הסמכות הפדגוגית, אבל הביצוע צריך להיות בידי השלטון המקומי. אשר לשיתופו מבחינה תקציבית - הדבר צריך להיות בהתאם להסכמים שיגדירו זאת.

ד. קורן: כמו לגבי בתי-ספר על-יסודיים.

מר י. גדיש: אני חושב שבמדינת ישראל חייבת להיות צנטרליזציה בנושאי הפדגוגיה בחינוך. לדעתי כל עובדי החינוך צריכים להיות עובדי המדינה. הביצוע המינהלי של הדברים צריך להיות בידי כל רשות מקומית, לפי יכולתה. אינה דומה מטולה לכפר-סבא, וכפר-סבא לפתח-תקוה, ופתח-תקוה לתל-אביב וירושלים. האחריות הפדגוגית צריכה להיות של משרד החינוך, ועובדי החינוך צריכים להיות עובדי מדינה.

אני בעד זה שמשרד החינוך ישא באחריות תקציבית לחינוך המשלים, כמו שהוא נושא באחריות תקציבית לעובדי ההוראה, אם אנחנו חושבים שהחינוך המשלים הוא כמו חינוך פרונטלי. הוא משלים את החינוך הפרונטלי.

מ. בן-פורת: אם משרד החינוך היה נושא בתקציב, איך היית רואה את התביעות של עובדי החינוך המשלים? איזה מהתביעות הללו אתה מצדיק?

מר י. גדיש: נשאלתי אם יש כפילות במסגרות הקיימות. לדעתי יש כפילויות רבות במסגרות של החינוך המשלים.

ח. גרוסמן: לכן יש הרבה ילדים שאינם נמצאים בשום מסגרת.

מר י. גדיש: דעתי הפרטית היא שאנחנו "מתלבשים" על אותם ילדים בשלוש מסגרות. אז אם יש כבר שלוש מסגרות ואי אפשר לצמצם אותן - ואני חושב שצריך לצמצם אותן - לפחות צריך להגדיר את התוכן של כל מסגרת ואת הגילים שבהם כל מסגרת מטפלת. אם באזור מסויימים יש שלושה בתי-תלמיד ובית נוער אחד, צריך לסגור את שלושת בתי-התלמיד ולהכז את כל הפעולות בבית הנוער, ואם יש קשיים וזה לא ניתן - אז צריך להחליט ברורות שכית-התלמיד עוסק בפעילויות מסויימות לגילים מסויימים, ובית-הנוער - בפעילויות ובגילים שאינם שייכים לבית-התלמיד.

אם יסדירו את זה, אנחנו נוכל לשחרר כסף וכוח אדם לנושאים אחרים. זה תלוי בעירייה, בארגון המקצועי, בארגוני העובדים.

האם יש אפשרות שכל העובדים יעבדו במשרות מלאות? אם אמנם נשכיל לצמצם מסגרות במקום שאפשר לצמצם, ולקבוע תוכן למסגרות שתישארנה, יש אפשרות סבירה שאחוז יותר גדול של עובדים בחינוך המשלים יעברו למשרות שלמות, ויוכלו מבחינה זו להיות עובדי תקן. לא ידוע לי שיש גוף כלשהו וקבע תכנים מדויקים לכל מסגרת ומסגרת. ההיפך הוא הנכון.

לא נעשה נסיון רציני לבטל מסגרות, לא מצד משרד החינוך, לא מצד הרשויות המקומיות ככלל, ולא מצד כל רשות מקומית בכל מקום ומקום.

משרד החינוך והתרבות הוא בחזקת אימפריה, ויש בו אצפים שונים ומחלקות שונות, כולם מרוכזים במשרד אחד. ברשויות המקומיות הגדולות אין מחלקה לחינוך ותרבות. כמעט בכלל יש מחלקה לחינוך, מחלקה לתרבות, מחלקה לנוער ומחלקה לספורט. זאת אומרת שמבחינה זו המצב ברשות המקומית קשה ביותר. זו תוצאה של מבנה השלטון המקומי בארץ, תוצאה של מציאות מסוימת. ברור שאם משהו צריך לדרבן לביטול מסגרות - היוזמה לכך צריכה לצאת לדעת במשותף ממשרד החינוך והתרבות וממשרד הפנים יחד עם מרכז השלטון המקומי.

מ. בן-פורת: אני מכיר את החומר, אינני כל כך שבע רצון מהתשובה, אבל אנחנו נצטרך להגיע למסקנות.

מר שוחט: אני רוצה להבהיר נקודה אחת בקשר לוועדה הבין-משרדית שהזכיר מר גדיש. אני מתפלא על השגותיו לגבי הרכב הוועדה. ועדה זו הוקמה ביוזמת משרד החינוך בגלל אי-הבהירות ביחסים בין משרד החינוך לבין הרשויות המקומיות בתחום החינוך. זה לא רק ענין החינוך המשלים. בחינוך העל-יסודי יש בדיוק אותן הבעיות. בגני ילדים יש אותן בעיות, וכן בחינוך היסודי. המצב היום הוא כזה שמשרד החינוך והתרבות נושא בעיקר הנטל הכספי, כלומר ב-90% של התקציב. אבל הרשויות המקומיות עדיין נושאות כאילו באחריות מינהלית לתחומים רבים, דבר שנשאר מן המסורת. במשרד החינוך יש דעות שונות בנוגע לעצמאות או סמכותו של השלטון המקומי בתחום החינוך. יש דעה האומרת שהכל צריך להיות מרוכז במשרד, ולצאת ממנו; יש דעה שניה האומרת שהשלטון המקומי צריך לטפל בחינוך, כי הילדים הם ילדים מקומיים. לכן החליט המשרד ליזום הקמת ועדה בין-משרדית שתבדוק את היחסים בין משרד החינוך לבין השלטון המקומי.

אשר להרכב הוועדה - הוועדה מורכבת בעצם משני גופים, הממשלה והשלטון המקומי. משרד הפנים מייצג בה לא רק את הממשלה, אלא גם את השלטון המקומי. זה לא ענין של ועדה פריטטית. האוצר ומשרד החינוך הם צד אחד, השלטון המקומי ומשרד הפנים - צד שני. לכן אין מקום לדבר כאן על ועדה פריטטית. הבעיה היא איך להסדיר את היחסים בין משרד החינוך והשלטון המקומי בתחום החינוך, כולל החינוך המשלים.

מר י. מיוחס: הערות אחדות לדבריו של מר גדיש. הוא נתן סקירה היסטורית על התפתחות החינוך המשלים. בין היתר הוא אמר שנוצרו בכל פעם מסגרות חדשות, ואילו הישנות לא בוטלו. אני חושב שבהחלט לגיטימי לבדוק מפעם לפעם את הפונקציה של כל מסגרת, ולראות אם היא לא הפכה להיות מיותרת, שאינה עונה לצרכי הזמן. אני מאד מחייב את זה שהדברים ייבדקו לגופם. אבל הייתי אומר למר גדיש: עו שנבוא לבטל וכן הלאה, נדאג לקיומם ההוגן והתקין של הדברים הקיימים.

אינני נכנס לגופו של דבר, אבל אני רוצה לומר שכל מסגרת עונה לצרכיה של קבוצת גיל שונה. יש המועדון לגיל הצעיר, אחרי זה בית התלמיד, לשכבה הבינונית, בית הנוער, ואחר כך המרכז הקהילתי, שהוא יצירה חדשה לגמרי שעוד צריך לבדוק אותה. לכל אחת מהמסגרות האלה יש פונקציות מוגדרות.

הנה בימים האחרונים דנים במשרד החינוך על ענין הנשירה מבתי-הספר. הנשירה מתחילה בגיל צעיר, ואחר כך היא עולה בקבוצות הגיל הבינוניות. ואחר כך ישנו הנוער שנשר מבית-הספר, שהופך להיות לנוער תלוש. המסגרות הראשונות של המועדון ובית התלמיד עונות

על הצורך של פעולה מונעת, כדי להפחית או להביא למינימום את תופעות הנשירה. ילד שזקוק לחיזוק נוסף, אם הוא בגיל צעיר בבית-הספר, טוב יעשו אם יצמידו אותו למועדון בבית הספר. ילד בגיל הבינוני שזקוק לסעד נוסף, טוב יעשו אם יצמידו אותו לבית התלמיד. כלומר המוסדות האלה הם כלים חיוניים שנוצרו כדי לענות לצרכים מסויימים.

יחד עם זאת אני אומר שלגיטימי בהחלט לבדוק מפעם לפעם אם כל המוסדות האלה נחוצים, או אם אפשר לשנותם.

אני בהחלט מסכים שיש מקום לתיאום יתר בין המסגרות השונות, כדי למנוע כפילויות.

ביחס לחלוקת הסמכויות בין משרד החינוך לבין הרשויות המקומיות לגבי האחריות הכספית - אין מצב של חוסר קריטריונים בכלל. מחלקת הנוער, בחלוקת התקציב שלה, משתמשת בקריטריונים של משרד הפנים, בסיווג הרשויות המקומיות שקבע משרד הפנים לפי מצבן הכלכלי. המחלקה משתדלת לחלק את תקציביה לפי הקריטריון הזה. לפעמים איננו מצליחים לענות על הצרכים האלה, אין לנו די כסף. אבל בעיקרו של דבר המחלקה לנוער הולכת לפי החלוקה הזאת.

בסיכום דבריו אמר מר גדיש שמצבו של החינוך המשלים מעורער בשל חוסר הגדרת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והשלטון המקומי, והציע שהגורמים הללו יתכנסו יחד עם משרד הפנים כדי לדון על כך. אני מתאר לי שזאת תהיה אחת ההמלצות שהועדה תרצה לסכם. אני סבור שהדבר הזה בהחלט רצוי, ומצד משרד החינוך תהיה נכונות להיכנס לדיון כזה יחד עם מרכז השלטון המקומי, יחד עם משרד הפנים, כדי לבדוק את מסגרות הפעולה ואת בעיית התקציבים.

אני רוצה להתייחס לכמה מהשאלות שנשאלו. לשאלתה של חברת הכנסת הרמן בנוגע לארגונים הוולונטריים - אנחנו מצנדים אותם מאד ומחשיבים אותם מאד. הם עוזרים לפי יכולתם. יכולתם לעזור מתבטאת בתחום כוח האדם ובתחום היוזמה הכספית. כל ארגון וולונטרי שמביע נכונות לעזור, מתקבל בידיים פתוחות בכל רשות מקומית, וגם על-ידי המחלקה לנוער במשרד החינוך.

הבעיה היא שכוחם של הארגונים הוולונטריים, הכספיים והארגוניים, נחלש. פעם הם נשאו בעול כל התפקידים הללו. כאשר הרשויות המקומיות התחילו להיכנס לתחום הזה, פעולתם של הארגונים הללו נחלשה, והם במצב של נסיגה. אבל גם היום יש ארגונים, כמו ארגון אמהות עובדות, מפעלי הקייטנות, ויצ"ו ועוד. ויצ"ו פעילה מאד גם בתחום בתי הנוער. בעזרת סניפיה בחוץ-לארץ היא מסייעת בהקמת בתי נוער ובהחזקתם. אנחנו מאד מחשיבים את זה ומעודדים את זה.

עוד הערה בקשר להתהוות לשכות הנוער המקומיות. היוזמה ליצירת לשכת נוער ברשות מקומית באה מהמחלקה לנוער במשרד החינוך והתרבות, מתוך הגישה העקרונית שאי אפשר לנהל את הפעולה של טיפול בילד ובנוער בשעות שמתוך לבית-הספר ממוסד מרכזי. חייבים לערב בזה את הגורם המקומי. הדצנטרליזציה הזאת היתה פעולה מכוונת של המחלקה לנוער. זו היתה המחלקה היחידה שקיימה כאילו סניפים על חשבונה ברשויות המקומיות. המחלקה לנוער יצרה את לשכת הנוער המקומית, שהיום היא התחזקה והתעצמה, והיום יש לה תביעות וביקורת נגד משרד החינוך. אנחנו תומכים בהחזקת לשכות הנוער ברשויות המקומיות, אם כי תמיכה כספית קטנה.

לשאלתם של חברי הוועדה לויין וקשת ביחס לחלוקת האחריות. אני מתווה פה את דעתי האישית. לא הייתי מטיל את האחריות כולה על משרד החינוך, ולא הייתי מטיל את האחריות כולה על הרשות המקומית. אני חושב שהדאגה לנוער צריכה להיות באחריות משותפת של הממשלה ושל הרשות המקומית. כך הדבר גם בארצות אחרות. באנגליה, למשל, שירותי הנוער דומים מאד בהתפתחותם ודרכם לשירותי החינוך המשלים בישראל. יש כמה דברים שבהם אנחנו משמשים להם דוגמה. החלוקה שם היא שונה, לא לפי המצב הכלכלי של הרשות המקומית. הממשלה אוסרת: כל סכום שהרשות המקומית תוציא לתחום כה חיוני, אנחנו נכפיל אותו, ניתן לירה כנגד לירה. ובכך לפי דעתי זו צריכה להיות אחריית משותפת של הממשלה והרשויות המקומיות.

10.2.71 - מר י. מיוחס

לגבי הגדלת מספר העובדים במשרות מלאות - זה קשור בסוג המפעל. בבתי נוער צריכים להיות עובדים במשרה מלאה. המחלקה לנוער דוחפת לזה, על-ידי כך שהיא אוסרת לרשות המקומית: לא ניתן לך תקציב סתמי לבתי נוער, אלא ניתן לך תקציב לכל בית נוער לפי גודלו. אם בית הנוער הוא גדול, קודם כל ניתן תקציב להחזקת שני אנשים במשרה מלאה, ונשתתף בסכום יותר גדול. כן ניתן הקצבה כללית לפי הסיווג של משרד הפנים. בבית-נוער בינוני - לפחות להחזיק מדריך אחד במשרה מלאה.

היום יש 250 בתי-נוער. אם ב-100 מהם, הגדולים, היינו מכניסים 2-3 מדריכים, במשרות מלאות, תעשו את החשבון כמה אנשים היו צריכים להיות במשרות מלאות. היינו מגיעים למספר גדול מאוד, ולא ל-175 עובדים במשרה מלאה.

ובכן יש צורך ללכת לכיוון של משרה מלאה, יצירת תקנים וכן הלאה. יש גם צורך בתפקידים מרכזיים ברשות המקומית לעניני בתל התלמיד, רכזים, למועדונים, קייטנות, הכשרת מדריכים. אבל אופיו של מפעל החינוך המשלים הוא כזה שתמיד יהיו אנשים במשרות חלקיות. בית התלמיד עובד 10 שעות בשבוע, ואין צורך בו באנשים במשרות מלאות. מבהלי חוגים בבתי הנוער אינם צריכים להיות במשרות מלאות, אבל יש לבצר את מעמדם.

יושב-ראש הועדה שאל אם נעשה מעקב או מחקר לגבי התכנים. אנחנו דואגים לתכנים. בעוד חודש אנחנו עומדים להוציא חוברת שתגדיר את תפקידה של כל מסגרת ומסגרת. אבל פה לא מספיקים תכנים. צריך לחקור אם המסגרות עונות לתכנים והאם אין צורך לשנות, לפי השינויים שחלו בצרכים של הנוער. בענין המחקרים לא התקדמנו די.

המחלקה לנוער סבורה שצריך לעשות בדיקה, למשל, מה קורה בשכונה שאין בה כלל בית נוער לעומת שכונה אחרת שבה פועל בית נוער, מה מצב העזובה, מה מצב האוירה הקהילתית בה, וכו'. מחקר כזה אין. זה ידריך אותנו בשאלה אם צריך להקים עוד בתי נוער, באיזו צורה והיכן. הוא הדין לגבי בית-ספר שיש בו בית-תלמיד, ובית ספר באותה רמה חברתית סוציו-כלכלית שאין בו בית תלמיד: מה עושה בית התלמיד במקום אחד, ומה חסר במקום השני. מחקר כזה הייתי עושה.

הייתי עושה מחקר שלישי: כשיש בית תלמיד בבית ספר וכשיש יום לימודים ארוך בבית-הספר, כיצד כל אחת מהמסגרות האלה עונה על הצרכים.

הצעת את המחקרים הללו. לעת עתה, בגלל סדר העדיפויות, לא הגיעו לזה. אבל אני שמח להביע את דעתי בענין זה. לפעמים בית התלמיד עונה על צרכים מסויימים בבית-הספר, ואז אין צורך ללכת לכיוון של יום לימודים ארוך בכל בית הספר.

גב' סגל:

אני רוצה להתייחס לשאלה של חבר הכנסת קשת, האם אין רשויות מקומיות שביזמתן ביטלו מסגרות קודמות כאשר קמו חדשות. ישנם מקומות שבהם יש החלטה ברורה, שאם ברדיוס מסויים יש בית נוער שכונתי שמשרת את כל הגילאים, לא יפתח באותו מקום בית תלמיד, אלא בית הנוער יהיה גם מקום להכנת שעורים וכו'. כך הדבר בחולון למשל. יש שם בית-ספר אחד שבו יום לימודים ארוך, יש גם הרבה תלמידים טעוני טיפוח. זאת ואומרת שהחינוך המשלים מאד נחוץ שם. אבל אין פותחים בית תלמיד אם יש בית נוער ברדיוס סביר שהילדים יכולים בקלות להגיע אליו. כלומר אין כפילויות. ברגע שנפתח בית נוער - נסגר בית התלמיד.

מר י. מיוחס: זה מעיד שיש כבר התחלה של פעולות תיאום שנעשות ברשויות המקומיות. אין ספק שיש לעשות יותר.

אבל אני רוצה להוסיף שאם אנחנו מנסים לקצץ בתקציב של מועדון, או בית תלמיד או בית נוער ברשות מקומית, הרשות המקומית מתקוממת נגד זה בכל כוחה. בשום אופן אין נכונות מצד רשויות מקומיות לוותר על מסגרת כלשהי.

אנחנו עומדים עכשיו בפני שינוי גדול. אנו עומדים להציע שתקציב בתי התלמיד לא יינתן מהמחלקה לנוער, אלא היא תעביר את הסעיף הזה לבתי נוער, בגלל הצרכים הגדולים בהם. אבל אנו מציעים שתקציב יום לימודים ארוך יבטיח את התקציבים של בתי התלמיד.

לרגל קשיים תקציביים המחלקה לנוער באה בהצעה שמה שיש בסעיף בתי תלמיד יועבר לסעיף בתי נוער, כדי לחזק אותם, וזה כאילו בא לכטל את אחת המסגרות הישנות, כי בתי התלמיד קמו לפני 30 שנה. אבל מחשש שמא הרשויות המקומיות בשום אופן לא יסכימו לוותר על מסגרות קיימות, מפני שלדעתן הן עונות על צרכים חיוניים שלהן, אמרנו למשרד: בסעיף יום לימודים ארוך יש 6 מיליון לירות, ואילו פה יש כ-450 אלף לירות; תתנו מסעיף יום לימודים ארוך לסעיף בתי תלמיד באותם המקומות שנחוץ לפתוח אותם. נראה מה תהיה תגובת הרשויות המקומיות להצעה זו.

מ. בן-פורת: בישיבה הקודמת נשאלה שאלה שלמעשה כוונה להסתדרות המורים.

ש. לוי: התשובה היא שהסתדרות המורים היא הסתדרות של מורים. אילו החינוך המשלים היה מתנה את העבודה במסגרותיו בתעודת הוראה, היה מקום לשקול את הדבר מחדש. השאלה איננה אם כל העובדים בחינוך המשלים הם חסרי השכלה סמינריונית פורמלית או לא. אפשר שיש שם אפילו מדריכים שהם בעלי השכלה אקדמאית. השאלה היא האם לפי הקונסטיטוציה תובעים ממי שעובד בחינוך המשלים תעודת הוראה או לא. לפי מיטב ידיעתנו לא. הסתדרות המורים מגינה בזה על אופיה. גם לבתי-הספר חדרו אלפי מורים ללא תעודות הוראה. לנו לא היתה ברירה אלא לקבל אותם. אילו היינו מסכימים להרחיב את המסגרת, ולהכניס להסתדרות המורים עובדי חינוך שאינם מורים, אופיה של הסתדרות המורים היה משתנה לחלוטין, היא היתה הופכת להסתדרות של מדריכים, עם כל החשיבות שאנחנו מייחסים למדריכים, והיא לא היתה יכולה לתבוע את מה שהיא תובעת מהמורים החברים בהסתדרות. ההגנה כאן היא על האופי האוטנטי של הסתדרות המורים.

מר י. גדיש: אני רוצה לומר עוד כמה מלים על הועדה הבין-משרדית. בתקופת המנדט ה"דיסטריקט קומי שנר" היה נציג השלטון המקומי בכל מקום ומקום. אם היום מדברים על מערכת היחסים בין השלטון המרכזי, כלומר משרד החינוך, הפנים והאוצר מצד אחד, לבין השלטון המרכזי של השלטון המקומי, כלומר מרכז השלטון המקומי - אז נציג השלטון המקומי הוא מי שהיה פעם ה"דיסטריקט קומי שנר" וחושבים שאם יושב בוועדה נציג משרד הפנים, שזה מכסה את השלטון המקומי. זה לא כך. עלול להיות מצב שתשב ועדה בדרג של משרדים ממשלתיים, תחליט מה שתחליט, אבל השלטון המקומי אחר כך לא ירצה לקבל זאת. מוטב לנהוג אחרת: אם דנים על יחסים בין שני גופים, יישבו שני הגופים, ילבנו את הבעיה ויסכמו את הדברים.

ישנם מקרים שמשרד החינוך מציע לרשות מקומית כלשהי להקים בית-נוער, כי יש במקום הרבה ילדים עזובים, וזה חשוב ושוב שתהיה להם מסגרת. מקימים בית נוער, ונהססם אחר כך הוא רק לשנה אחת. כי לפי חוק מבקר המדינה אסור שמשרד ממשלתי יתחייב למשל בשנת 1970/71 מה תהיה ההקצבה שלו בשנת 1971/72. זה נכון, אבל זה יבש. כי מה קורה? נניח שפותחים מועדון, התקציב הוא 100 אלף לירות; משרד החינוך מקציב לזה רק 10 אלפים לירות. בשנה שלאחריה התקציב הדרוש הוא כבר 120 אלף לירות, אבל ההקצבה של משרד החינוך היא רק 10 אלפים לירות. כך היה בעכו כשכיהנתי שם כראש עיר. מספר הילדים הולך וגדל, התפיסה שלנו הולכת ומשתנה, ואילו ההקצבה של משרד החינוך נשארת כל הזמן כשהיתה. כך שיש נסיגה.

כשאמרתי שהמצב מעורער, לא התכוונתי ליחסים בלתי תקינים בין עובד ומעסיק. המצב מעורער כי אין כסף. זו הבעיה המרכזית. אנחנו אומרים: אם התפיסה היא שחינוך משלים הוא כמו חינוך, אז תנו לנו לפחות כמו שנותנים לשרתים ולמזכירים בבתי-ספר. בענין זה יש קריטריונים. אז נקבע קריטריונים גם לחינוך המשלים. נלמד מה המצב בכל מקום ומקום, ונקבע מה הצרכים בחינוך המשלים בכל מקום.

אם לא יחול שינוי רדיקלי ומהיר בשטח זה, תהיה נסיגה בחינוך המשלים, שלדעת כולם הוא חשוב מאד. הילדים, הנוער, והמבוגרים זקוקים למסגרות.

יש עכשיו במדינה קרן חינוך, שבעזרתה בונים בנינים. נוצר מצב שעומדים בניני פאר, אך אין כסף כדי לממן את החזקתם. בירושלים בנו את בית פומרנץ, שעלה למעלה ממיליון לירות. אין כסף להחזקתו. יש בנין, יש ילדים - ואין כסף. זו הבעיה המרכזית.

ח. גרוסמן: לגבי ענין העובדים בחינוך המשלים - אני חושבת שיש נימוק נוסף מדוע אי אפשר לשלבם בהסתדרות המורים; אלה עובדים שמתחלפים, חלק קטן מאד מהם רואים בזה מקצוע. הרוב המכריע אינו רואה בזה מקצוע.

מר מ. לוי: כי לא משלמים לעובדים את מה שמגיע להם.

ח. גרוסמן: הבעיה היא גם מה מעמדו של החינוך המשלים, לא רק מה מעמדו של העובד בחינוך המשלים. לא נתנו לחינוך המשלים את הסטטוס שמגיע לו. אבל אם יש בשטח זה תחלופה בלתי פוסקת, איך יכול עובד בחינוך המשלים להיות חבר בהסתדרות המורים. העובדה היא שמדריכים עובדים בחינוך המשלים שנה, שנתיים, עד שיגמרו את לימודיהם באוניברסיטה או עד שיקבלו משרה אחרת. זו אחת הנקודות המכריעות, בנוסף לתקציב.

לגבי התקציב - אני בעד גישה דיפרנציאלית. ישנם מקומות שבהם החינוך המשלים חייב להיות חלק מחינוך חובה. בלי זה - חוק חינוך חובה אינו שלם. ישנם מקומות שבהם יש יום לימודים ארוך, זה עונה במקצת על הבעיה. אם מחסלים את יום הלימודים הארוך, מוכרחים לתת במקום זה משהו, כי אחרת לא פותרנו שום בעיה. משרד החינוך חייב לתת לזה תשובה.

מר מ. לוי: יש תקנון שנקרא תקנון להעסקת מדריכים במפעלי החינוך המשלים. הוא הוצא ב-1963. לתנאים הכלוליים בו אין תוקף למעשה עד היום הזה. התקנון הזה הוצא על-ידי משרד החינוך והתרבות, המחלקה לנוער, אושר על-ידי המנהל הכללי בחוזר, והגיע לכל הרשויות המקומיות. אך הוא אינו מתבצע על-ידי השלטון המקומי.

עכשיו מדברים כבר בתקנון החדש על תנאים משופרים, וזה גם הודות למחלקת הנוער במשרד החינוך, שכבר ב-1966 הבינה שיש לשפר את התנאים כדי למנוע תחלופה, שיש לתת תמורה למי שעוסק בעבודה זו, כדי שהנוער יקבל את מה שהוא זקוק לו בשטח החינוך הבלתי פורמלי על-ידי מדריכים לא מקופחים, מדריכים שידעו שהם חלק מציבור העובדים, בעלי זכויות שוות. מרכז השלטון המקומי לא הכיר בתקנון מ-1963. ביקשנו שיוציאו הוראה שהתקנון מ-1963 מחייב. לא יצאה הוראה כזאת והשלטון המקומי אינו מוכן לפעול לפיו. האמת היא שמספר תנאי העבודה הוא כמספר הרשויות המקומיות, או אפילו כמספר העובדים או בתי הנוער. כי גם בין בית נוער אחד למשנהו יש שוני בתנאים.

ולכן טבעי שיש תחלופה בין העובדים. איש אינו מוכן להתקשר לתפקיד כזה שהוא כאילו נחות דרגה. האם אנשים העובדים בשטח זה אינם ראוים לתנאים ברורים ומחייבים? לכן יש נשירה ותחלופה.

חלק מהמדריכים הם מורים. אינני יודע אם האחוז מגיע ל-40% או 50%. מדוע כשמורה כזה מספל בנוער בבית הנוער, הוא נחות דרגה? 50% מפעולות החינוך המשלים הן פעולות חברה. אלה שעוסקים בפעולות חברה הם כולם מקופחים.

ארגון עובדי החינוך המשלים אינו יכול להילחם עם כל רשות מקומית. זה בלתי אפשרי. לצערנו אין לנו כוח כזה. לעומת זאת הסתדרות המורים יכולה לעשות זאת, יש לה כוח לכך. אני נפגש עם מנהלי בתי נוער במחוזות השונים. גם מנהל בית נוער, הממונה על צוות מדריכים, אינו זוכה לתנאים. הדבר גורם להם לתיסכול. כשאני בא למחוז מסוים, שואלים אותי האנשים מה זכויותיהם, מדוע אינם מקבלים תנאים לפי מה שכתוב.

הועדה צריכה לתת את דעתה על כל הדברים האלה. אין חולקים על כך ששכר המדריכים צמוד לשכר המורים. לאחרונה פנינו למשרד החינוך ולמרכז השלטון המקומי להעביר הוראה לרשויות המקומיות השונות שעובדי החינוך המשלים יקבלו את השכר החדש בהתאם למה שהוסכם באחרונה בין הממשלה והסתדרות המורים. לצערנו לא הועברה הוראה כזאת. יש חשש בלבנו שנצטרך להיאבק על כך מאד, ואינני יודע אם למדריכים הללו בחינוך המשלים יש כוח להיאבק.

היו"ר א. כץ: אני מודה מאד לנציגי כל הגורמים שהופיעו לפנינו.

ז. הרמן:

מהדברים ששמענו ברור לחלוטין שהגענו בחינוך המשלים לשלב שבעצם צריכים לגשת מחדש לכל הנושא, כי שוררת בקשר אליו אי-בהירות. מה שעשו ועושים בבית תלמיד, ומה שעושים ביום לימודים ארוך - שונה ממה שצריך לעשות בבית נוער. כל המושגים על בית נוער גדול הם שונים. לנהל בית נוער זה מקצוע. המושגים שהיו מתאימים למסגרת הקטנה אינם מתאימים למסגרת הגדולה. הופתעתי לשמוע שאין מחקר, שאין מעקב אחרי השינויים המכריעים בשכונות עם כל הצרכים של היום. זאת אומרת שצריך היה לא לנסות לבנות דוקא על הישן, עוד פעם להוסיף עזרה ראשונה ולהוסיף שלא על גבי שלא. קודם כל צריכים לדעת מה רוצים מזה היום, בתנאים של 1971, לאור כל השינויים שחלו בחברה שלנו.

בצדק נאמר שהבעיה היא חוסר תקציב. יחד עם זאת בנו בנינים רבים. העובדה היה שיש בתים ומרכזים מפוארים רבים, שעלו למדינה מיליוני לירות. אני שואלת מי מחליט על כך? על סמך מה מחליטים שיש לבנות בנין כזה? אני יושבת בועד הפועל של ארבעה מועדונים בירושלים, כל אחד מסוג אחר. כל אחד מהם אינו יכול לעבוד מחוסר תקציב. התחילו עם מבנה ועם ציוד ועם כל מיני דברים, ולא חשבו לרגע מה יהיה הלאה בקשר להחזקה ולפעולה בתוך המבנה. מי מחליט על כך?

המיזוג של משרד הפנים נראה בעיני מוזר. צריך לחשוב מה צריך להיות שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים. זו בעיה חינוכית-חברתית ממדרגה ראשונה. מבחינה ארגונית ואדמיניסטרטיבית אולי יש מקום לשיתוף פעולה עם משרד הפנים. אבל בקשר למהות העובדה - זה צריך להיות ענין למשרד החינוך, אולי גם למשרד הסעד והבריאות. צריכים להתחיל מהתחלה ולהגיע לגישה חדשה יותר ומתאימה לצרכים של היום.

אני יודעת מה משרד החינוך עושה בשטח של

תרבות וספורט. יש 11 מרכזי תרבות, נוער וספורט. מקימים אותם בכל מיני מקומות. עד כה לא שותף אף נציג של משרד הסעד בתכנון התוכן של הדברים האלה. האם משרד החינוך מחליט על גודל המבנים, על צורתם, על ההוצאה העצומה הכרוכה בהם? אתמול ביקרתי במועדון הפועל בשעות אחר הצהריים והערב, בשכונה מסוימת. המועדון נמצא במבנה ישן, אבל עובד באופן המוצלח ביותר, והעובדים בו הם אנשים מסורים מאד. גדמה לי שכל השטח הזה הוא שטח הפקר במידה לא מועטה.

ד. קורן:

אני בהחלט תמים דעים עם חברת הכנסת הרמן

שהנושא הזה צריך עיון בסיסי וצריכה להיות איזו קביעת דרך. אני מבין שהמוסדות נרתעים מסיפול יסודי נבעיה, כי זה כרוך בהרבה כסף. ברגע שימסדו את החינוך המשלים בצורה מסודרת, זה יעלה הון תועפות, וזה ידרוש מנגנון שלם. אולי המנגנון ישנו, ולמנגנון יש כסף, אבל לארגון כל הפעילות הזאת, פעילות חינוכית שלאחר הלימודים, אם רוצים לתת לזה צורה מניחה את הדעת - יש צורך בסכומים גדולים. הרושם שלי הוא שלא ניגשים לענין בגלל הסיבה הכספית, ולא מפני שלא חושבים על כך במשרד החינוך והתרבות.

כל ראש עיר רוצה לעשות למען עירו ולמען

הנוער. זה לא כך שבאים ומפתים אותו סתם, אלא ישנם צרכים, והיות ומשרד החינוך אינו מטפל בזה ישירות, הוא מנסה להעביר את זה דרך ראש העיר.

נכון שכל הגורמים השולטים בחינוך, אלה שאינם

ממוסדים, אלה הנישאים על-ידי מוסדות ציבור, על-ידי אגודות, כמו בתי-ספר שדה, אכסניות נוער, בתי תלמיד, תנועות נוער - כל אלה יסבלו מאד מעליית השכר והמחירים ומההתייקרויות, ואינני יודע מה יקרה.

בועדת הכספים אמר לנו שר החינוך שהוא מעיין

עכשיו בשאלה אם צריך להיות אגף נוער במשרד החינוך או לא, והוא מבקש ארכה של שלושה חודשים. זו היתה תשובתו בקשר לתביעתנו להקציב 6 מיליון לירות לתנועות הנוער, וקפצלת הסכום לאכסניות הנוער ובתי-ספר שדה.

הבעיה היא איזו מין שותפות תהיה פה בין

משרד החינוך לבין השלטון המקומי. אני יכול להציע מתכון של בית-הספר העל-יסודי, או מתכון של גן הילדים, שגם זה בהרבה מקומות אינו נישא על-ידי משרד החינוך, פרט אולי לכמה ישובי עולים. זה תלוי גם בגיל הילדים.

10.2.71 - ד. קורן

על הועדה ללחוץ לתיקון המצב. משרד החינוך לא יעשה זאת מעצמו, כי אין לו כסף, ולא משום שאינו רוצה. הוא רוצה להגיע לזה, אבל הינה ואין לו כסף - הוא נרתע מכך. על ועדת החינוך להעמיד את הגעיה על חודה, כך שהעניין הזה ייכנס לאיזה תקן. שאיפתם הגדולה של עובדי החינוך המשלים איננה שחבר הכנסת לויין יהיה סזכיר שלהם. הם רוצים שכר מסודר, שבמידה ויש העלאות - שהם לא יצטרכו להתחיל ללחוץ, ושלא יהיה מצב כמו שהגדיר אותו מר גדיש, שיש טפוס קבוע. אלא הסכום צריך לעלות עם הצרכים ובהתאם לצרכים.

אני רוצה להציע שהועדה תכדוק, לאחר שיינתן לה חומר מתאים, אפשרות של מתכון פחות או יותר קיים במשרד החינוך והתרבות. אפשר לשנות משהו, אבל זה צריך להתבסס על דרך שהיא מובנת, לפקידים, למנגנון, לכל המערכת הזאת של המשרד, ועל היחסים בין משרד החינוך לרשויות המקומיות.

ב.צ. קשת:
אני חושב שלא בכדי גלשנו מהנושא שהועלה על-ידי חבר הכנסת בן-פורת, לנושא אחר. הנושא שהועלה על ידו היה: מעמדם של עובדי החינוך המשלים. ואנחנו גלשנו לנושא ששמו מעמדו של החינוך המשלים. אני חושב שאחרת זה לא יכול היה להיות.

דעתי היא שחינוך הוא עניין לשלטון המרכזי. ואם החינוך המשלים הוא חינוך - הרי גם הוא שייך לשלטון המרכזי. וכל מה שמנסים לעשות במשך השנים האלה, לא להכיר בזה, לומר שזה עניין של השלטון המקומי, אבל הממשלה מעבירה את סכומי הכסף החסרים לשלטון המקומי - זו אינה גישה רצינית. החינוך הוא תפקיד ממלכתי, ולכן הוא צריך להיות כולו נישא על-ידי השלטון המרכזי ועל אחריותו. השלטון המקומי צריך לבצע, להוציא לפועל, לתת את הכלים לפעולה, אבל לא את החקציבים.

עובדי החינוך המשלים לדעתי חייבים להיות שייכים להסתדרות המורים. אני מבין את מה שאומר חבר הכנסת לויין, אבל החיים משתנים. אני עוד זוכר את הזמנים שמורי החינוך הגופני בארץ היו בחורים שרצו מהר או קפצו למרחק גדול. הדבר השתנה בכיוון החיובי. לפעמים החיים מחייבים גם לשנות דברים לכיוון שאינו נראה היום להסתדרות המורים. אבסורד הוא שעובדי חינוך ישתפכו לארגון הפקידים. זו אינה רק שאלה של השתייכות להסתדרות זו או אחרת; זו שאלה של מעמדם. אם מעמדם יהיה אחר, אם התנאים שלהם יהיו אחרים - גם התחלופה לא תהיה כפי שהיא היום, גם החומר האנושי שיגיע לזה יהיה הרבה יותר טוב. אינני יודע מה יכולה ועדת החינוך לעשות בנושא זה, אבל לדעתי טבעי ביותר שהם יהיו בהסתדרות המורים.

מדאיג אותי בעניין זה ריבוי הרשויות. כמעט כל משרדי הממשלה מטפלים בנוער: המשרדה, הסעד, החינוך, הבריאות, ועוד ועוד. ונכון אמרה חברת הכנסת גרוסמן, שבגלל זה כל כך הרבה נערים נמצאים מחוץ לכל מסגרת, מחוץ לכל טיפול. זה מדאיג אותי מאד, כי כל רשות אצלנו אינו רוצה לוותר על מה שיש לה, על החלק שהיא צריכה לטפל בו, על החזקה שלה - עד לנקודה מסוימת, והיא כאשר צריך להשקיע כסף. אז היא מסתמכת על משרד האוצר. ריבוי הרשויות גורם לכפילות, לסבל לנוער, ולעליית העבריינות.

אני מציע לחשוב על הקמת רשות עליונה לנוער. לדעתי באופן טבעי רשות כזאת צריכה להימצא במשרד החינוך. אז הרשות הזאת לא תהיה קונפדרציה של רשויות, אלא זו תהיה רשות עליונה שמאגדת בתוכה את כל אותן הזרועות שיכולות וחייבות לטפל בנוער. אין זו שאלה של העובדים, אם כי לבי מאד סתווח לתביעותיהם; אין זו שאלה של בתי-נוער. השאלה היא לאן צועד הנוער שלנו.

ש. לויין:
בעקבות הדיונים שנערכו פה הגעתי לשת"מ מסקנות: א) שהמצב בחינוך המשלים הוא חמור, וטוב שחבר הכנסת בן-פורת הטב את תשומת לבנו לעניין; ב) שלנו אין אפשרות להסיק מסקנות. אין לנו מספיק ידיעות, ולא ביררנו את השאלות במידה מספקת כדי שנוכל להסיק מסקנות מהותיות. יש כמה וכמה שאלות שצריך לברר אותן עכשיו: בעיית הכפילות, שאלת החפיפה וההשלמה

10.2.71 - ש. לוי

בין יום לימודים ארוך ובין הפעולות של בית התלמיד; בעיית המדריכים, הכשרתם, מעמדם, תנאי עבודתם; בעיית הילדים שאינם נמצאים במסגרות אלה, בדיקת הסיבות שגרמו לכך; המלצה על אמצעים שיש לנקוט כדי לכלול אותם במסגרת.

ברור לי עכשיו שהבעיה טעונה בירור יסודי. הייתי מציע שועדת החינוך תסתפק בתיאור המצב, בתיאור הפרובלימטיקה, ויכולה להסתפק בזה: שהיא תבקש או תתבע ממשרד החינוך שיקים ועדה מייצגת רצינית לבירור הבעיה, ללימוד כל השאלות. אני הזכרתי רק חלק מהן. אולי יש אפילו מקום שועדת החינוך תציע הקמת ועדה פרלמנטרית לבירור העניין. מכל מקום אינני חושב שאנחנו יכולים היום להציע מסקנות שמשמעותן תרופה, כי לדעתי אין לנו מידע מספיק. ואני לא קיבלתי תשובות מספיקות לשאלות שלי. נדמה לי שכמעט והובעה פה הסכמה כללית לרעיון של הקמת רשות. יכול להיות שתקום רשות, ושום בעיה לא תיפתר. אם יש כפילויות - משהו צריך להתריע על כך ולומר מה לבטל. אם יש התנגשות בין בית התלמיד ויום לימודים ארוך - משהו צריך לבדוק זאת, מה עושה יום לימודים ארוך, מה עושה בית-התלמיד, איזו פעולה חשובה יותר.

אני חושב שהתרומה החשובה של הועדה בעקבות דיון זה יכולה להיות רק אחת, אם היא תחייב מבחינה מוסרית את משרד החינוך לבדוק שאלות אלו בצורה מעמיקה ויסודית. המסקנות של הועדה צריכות להתבטא בתיאור הפרובלימטיקה, ובקריאה למשרד החינוך שועדה מיוחדת מוסמכת לכך תציע את האמצעים ואת התרופות.

היגור א. כצ:
אני רוצה להעיר כמה הערות בעקבות הדברים שנאמרו כאן. קודם כל, אל נכריע במהירות לגבי כל דבר הנוגע לחינוך ונאמר שיש להעבירו לשלטון המרכזי. אולי יש אפשרות של ביזור החינוך. גם זה טוב. בטופו של דבר ראש העיר, מועצת העיר וההורים טובים יותר מאשר פקידים. הפתרון לא תמיד צריך להיות זריקת העניין לשלטון המרכזי.

(ב) אני חושב שציבור עובדים זה יישאר עוד זמן רב ציבור שרובו מתחלף, מטבע הנושא. אופי המקצוע, הכישורים הנדרשים והזמנים שלו גורמים לכך שיעסקו בזה צעירים וצעירות בשלב מעבר.

אני חושב שטוב היה אילו היינו מגיעים למצב שבציבור זה יהיו שני מקטורים: שיהיה בו גרעין קבוע בעל כישורים גבוהים מאד שיהווה שלד, ואולי אותו ניתן להכניס להסתדרות המורים, ולו בשל סיבות יוקרה בלבד; יש מקצועות כאלה. ומקטור שני - ששם יש תחלופה. אינני מאמין שהחלטות וסיכומים ישנו את האופי הזה של המקצוע, שהוא במידה רבה תוצאה של גיל. יחסית הרבה יותר אנשים בגיל 20 מתאימים להיות מדריכים במסגרות הללו מאשר בני 40.

בשיחה של היום הועלו נקודות אחדות. קודם כל נקבע את העובדה הפיזית שחלה ירידה בחינוך המשלים על כל מרכיביו. זה משתמע מהתקציב, וגם ממה ששמענו מנציגי תנועות הנוער, אכסניות הנוער והחינוך המשלים. חלה ירידה יחסית ומוחלטת, גם אם התקציב יהיה אינדיקטור בודד, אם כי זה לא כך.

שנית, הועלה הצורך במחקר. אין מחקר מספיק, ויש לערוך אותו כדי לדעת מה הצרכים.

שלישית, יש צורך בתיאום בשני המישורים: הבין-מסגרותי, בתוך החינוך המשלים, ובין-משרדי, בין כל הגורמים העוסקים בחינוך המשלים.

הועלה הבעיה שהמורים של התקציב האופרטיבי הולכים ומצטמצמים, במקום שילכו ויגדלו.

הועלה הרעיון של דיפרנציאציה אזורית תיפקודית. לא דומה מוסררה לרחביה; לא דומה רמת-גן לבית-שאן.

קיימת הבעיה של איזו דיספרופורציה בין
השקעות יסוד גבוהות מאד, כלומר הקמת בניני פאר, ובין פעולה שוטפת
ברמה נמוכה, אם בכלל. זה צורם את העין, את האוזן, את הנושא.

הועלתה ההצעה לעיון בדבר הקמת אותה רשות
שתחפוף ותחבוק את כל נושאי החינוך המשלים, לא רק המסגרת שהוצגה היום.

אני מציע שנטייל על שני חברים כועדה
להכין טיוטה ראשונה של מסקנות והמלצות, שתוגש לחברי הועדה. הם
יצטרכו להתלבט בזה מאד. אני מציע שחבר הכנסת בן-פורת ואני נכין
טיוטה זו.

אני מציע שישתתף בזה גם חבר הכנסת לוי. ס. בן-פורת:
אני רוצה להציע מסקנה לגבי הסדרות המורים.

אני מציעה להוסיף טעיף נוסף במסקנות; טעיף
בדבר חשיבות החינוך המשלים. ח. גרוסמן:

זה ברור. ה"ר א. כץ:

- - - - -

ש א י ל ת ו ת

אני רוצה לשאול שאילתה בענין בית-הספר ה"ר א. כץ:
רמז בשכונת מוסררה בירושלים. לפי
האינפורמציה שבידי מתרחשים שם דברים חמורים, חלק מהם בא לידי ביטוי
בעתונות. אני מבקש שמשדד החינוך יספור לנו אינפורמציה מעודכנת
ומוסמכת על מה שקורה שם.

הישיבה נעולה.

הישיבה נפתחה בשעה 11.00.